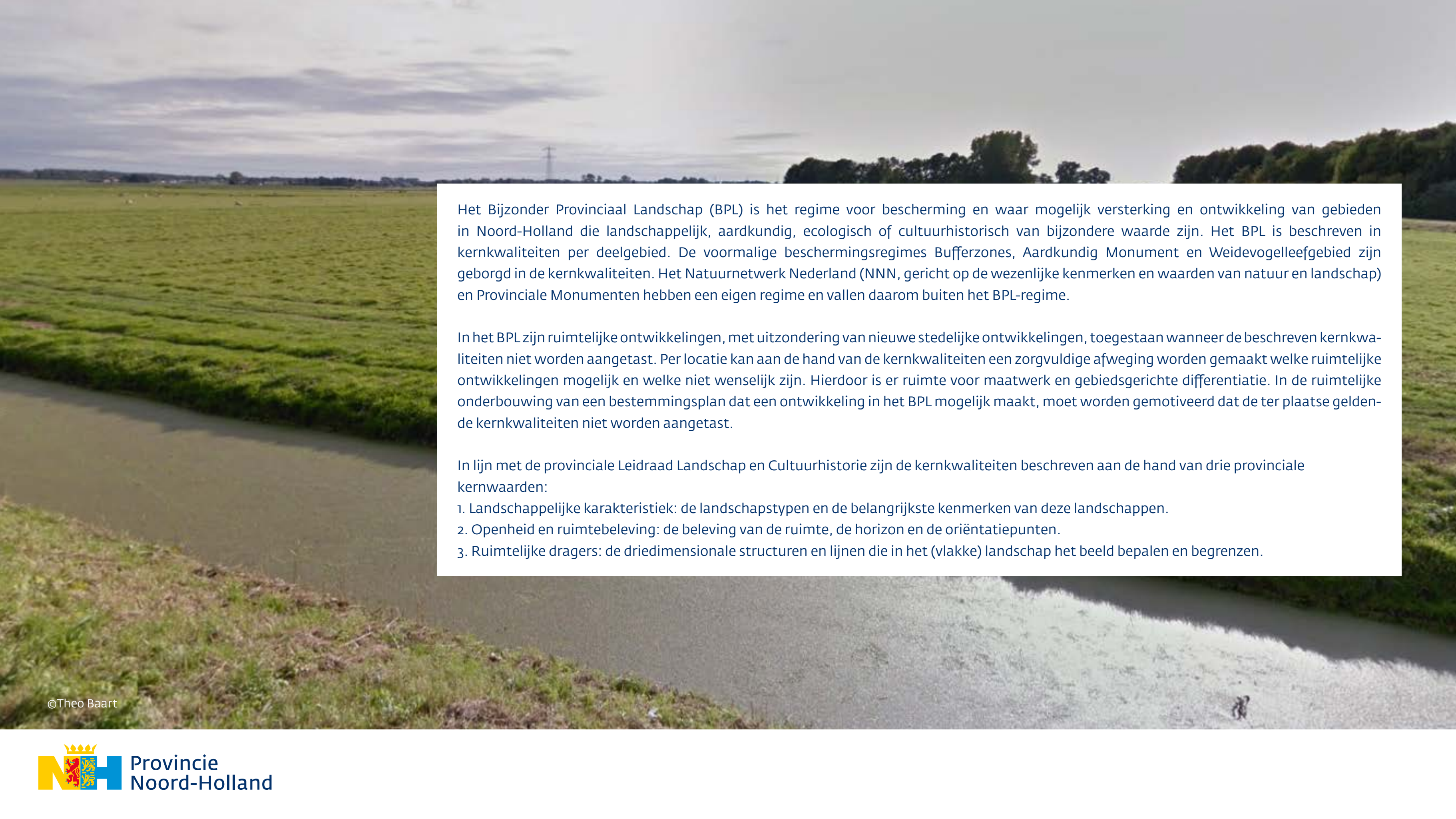

©Theo Baart

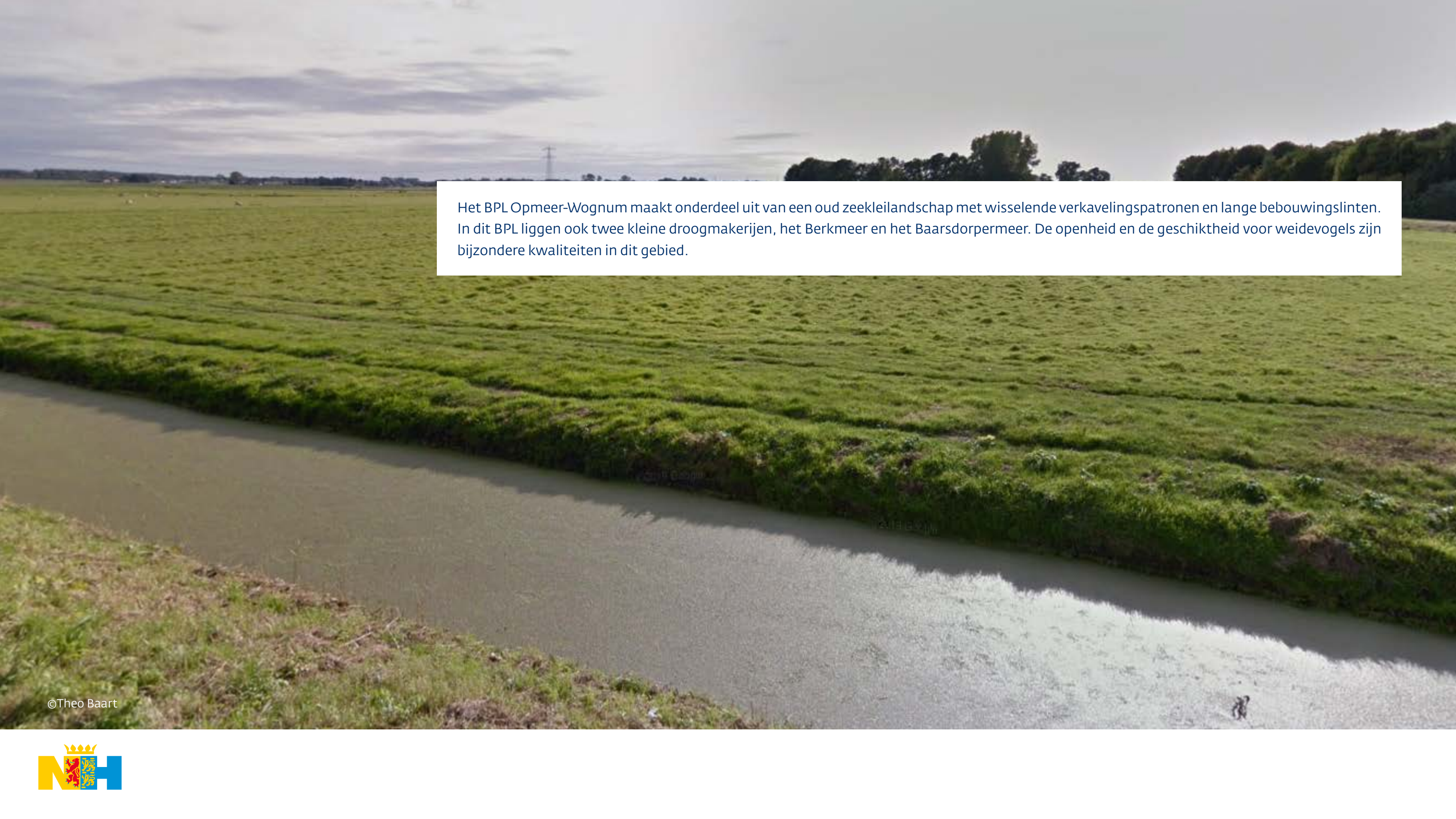

Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn. Het BPL is beschreven in kernkwaliteiten per deelgebied. De voormalige beschermingsregimes Bufferzones, Aardkundig Monument en Weidevogelleefgebied zijn geborgd in de kernkwaliteiten. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, gericht op de wezenlijke kenmerken en waarden van natuur en landschap) en Provinciale Monumenten hebben een eigen regime en vallen daarom buiten het BPL-regime.

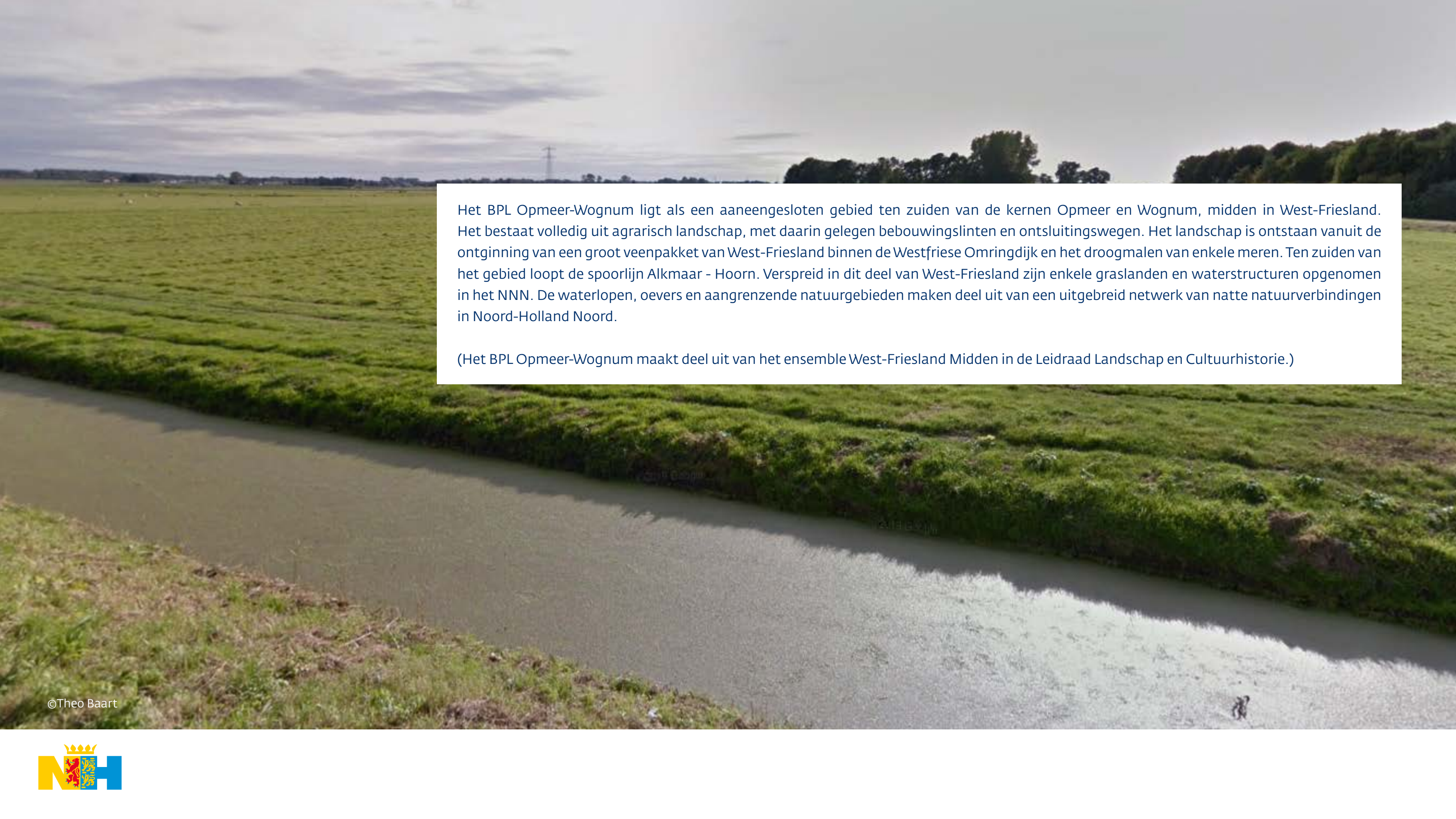
In het BPL zijn ruimtelijke ontwikkelingen, met uitzondering van nieuwe stedelijke ontwikkelingen, toegestaan wanneer de beschreven kernkwaliteiten niet worden aangetast. Per locatie kan aan de hand van de kernkwaliteiten een zorgvuldige afweging worden gemaakt welke ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk en welke niet wenselijk zijn. Hierdoor is er ruimte voor maatwerk en gebiedsgerichte differentiatie. In de ruimtelijke onderbouwing van een bestemmingsplan dat een ontwikkeling in het BPL mogelijk maakt, moet worden gemotiveerd dat de ter plaatse geldende kernkwaliteiten niet worden aangetast.

In lijn met de provinciale Leidraad Landschap en Cultuurhistorie zijn de kernkwaliteiten beschreven aan de hand van drie provinciale kernwaarden:

1. Landschappelijke karakteristiek: de landschapstypen en de belangrijkste kenmerken van deze landschappen.
2. Openheid en ruimtebeleving: de beleving van de ruimte, de horizon en de oriëntatiepunten.
3. Ruimtelijke dragers: de driedimensionale structuren en lijnen die in het (vlakke) landschap het beeld bepalen en begrenzen.

Het BPL Opmeer-Wognum maakt onderdeel uit van een oud zeeleilandschap met wisselende verkavelingspatronen en lange bebouwingslinten. In dit BPL liggen ook twee kleine droogmakerijen, het Berkmeer en het Baarsdorpermeer. De openheid en de geschiktheid voor weidevogels zijn bijzondere kwaliteiten in dit gebied.

Het BPL Opmeer-Wognum ligt als een aaneengesloten gebied ten zuiden van de kernen Opmeer en Wognum, midden in West-Friesland. Het bestaat volledig uit agrarisch landschap, met daarin gelegen bebouwingslinten en ontsluitingswegen. Het landschap is ontstaan vanuit de ontginning van een groot veenpakket van West-Friesland binnen de Westfrieze Omringdijk en het droogmalen van enkele meren. Ten zuiden van het gebied loopt de spoorlijn Alkmaar - Hoorn. Verspreid in dit deel van West-Friesland zijn enkele graslanden en waterstructuren opgenomen in het NNN. De waterlopen, oevers en aangrenzende natuurgebieden maken deel uit van een uitgebreid netwerk van natte natuurverbindingen in Noord-Holland Noord.

(Het BPL Opmeer-Wognum maakt deel uit van het ensemble West-Friesland Midden in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.)

De invloed van de zee heeft een belangrijke rol gespeeld in de vorming van West-Friesland. Nadat vanuit het zeegat bij Bergen klei en zand was afgezet, vernatte het gebied en ontstond een veenpakket. In de vroege middeleeuwen werd het gebied ontwaterd om het geschikt te maken voor landbouw. Vanuit de natuurlijke veenstromen werden parallelle sloten gegraven als basis voor de veenontginningen. Door de ontginning startte een proces van veenoxidatie en inklinking waardoor het maaiveld daalde. Onder druk van bodemdaling, die intrad door de ontwatering van het veen, trok men verder het veen in en ging men wonen op de inmiddels hoger gelegen kreekruggen, waarvan er één ten noorden van dit gebied lag tussen Hoogwoud en Wognum. Door verdergaande bodemdaling en oeverafslag van waterpartijen ontstonden verschillende binnenmeren, waaronder het Berkmeer en het Baarsdorpermeer.

De voortdurende overstromingen dwongen bewoners om vanaf de 12e en 13e eeuw dijken aan te leggen. Vanaf de 13e eeuw vormden deze dijken samen de Westfrieze Omringdijk. Het veen verdween uiteindelijk helemaal door veenoxidatie. Hierdoor kwam de onderliggende zeekleibodem aan het maaiveld. Het gebied heeft de ruimtelijke karakteristieken van de veenontginningen behouden.

In de 17e eeuw werden de kleine binnenmeren drooggemalen. Als gevolg van de ruilverkavelingen in de tweede helft van de 20e eeuw is het Westfrieze landschap ingrijpend veranderd. In het BPL Opmeer-Wognum is het historische landschap echter nog goed herkenbaar. Verstedelijking heeft vooral aan de randen van dit gebied plaatsgevonden: in Obdam, Opmeer, Wognum en de grote groeikernen Heerhugowaard en Hoorn.

Het BPL Opmeer-Wognum is een oud zeeleilandschap met twee kleinere droogmakerijen. Het zeeleigebied heeft de karakteristiek van een veenontginningsgebied. Het worden gekenmerkt door een wisselend kavelpatroon. De droogmakerijen hebben ieder een eigen opvallende verkaveling.

Beschrijving

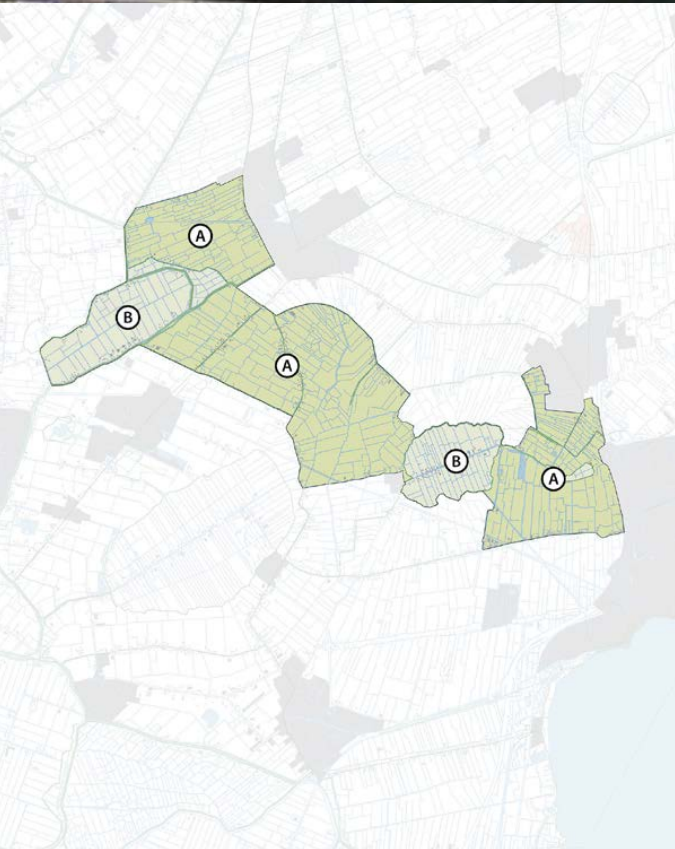
Het gebied kent een lange geschiedenis van zee-invloeden, veenontginning en –oxidatie en drooglegging. Strookvormige verkaveling en onregelmatige blokvormige verkaveling wisselen elkaar af. De kavelrichting verschilt per deelgebied. De oorspronkelijke karakteristieke verkavelingspatronen zijn vaak nog goed herkenbaar.

De droogmakerij Berkmeer valt hierbinnen op door een rechtlijnig verkavelingspatroon met een duidelijke centrale as, de Middeltocht, in de lengterichting van de polder. Bebouwing is geconcentreerd aan de rand van deze droogmakerij, langs de ringdijk en ringsloot.

Ook droogmakerij Baarsdorpermeer heeft een ringdijk en een ringsloot als grens met het omliggende gebied. Hier is de bebouwing geconcentreerd in een centraal lint in de droogmakerij. Van hieruit is een meer strookvormige regelmatige verkaveling ontstaan.

Interpretatie en toetsing

De historische verkaveling is nog goed herkenbaar en soms nog gaaf in dit BPL. Het maakt de geschiedenis van het landschap zichtbaar. De verkaveling is daarom van cultuurhistorische en landschappelijke waarde. Ruimtelijke ontwikkelingen die het verkavelingspatroon wijzigen of leiden tot het dempen of wijzigen van sloten zijn in ieder geval een aantasting van deze kernkwaliteit.

Aardkundige en landschappelijke karakteristiek

- A. Verkaveling zeeleipolders
- B. Regelmatige verkaveling droogmakerijen

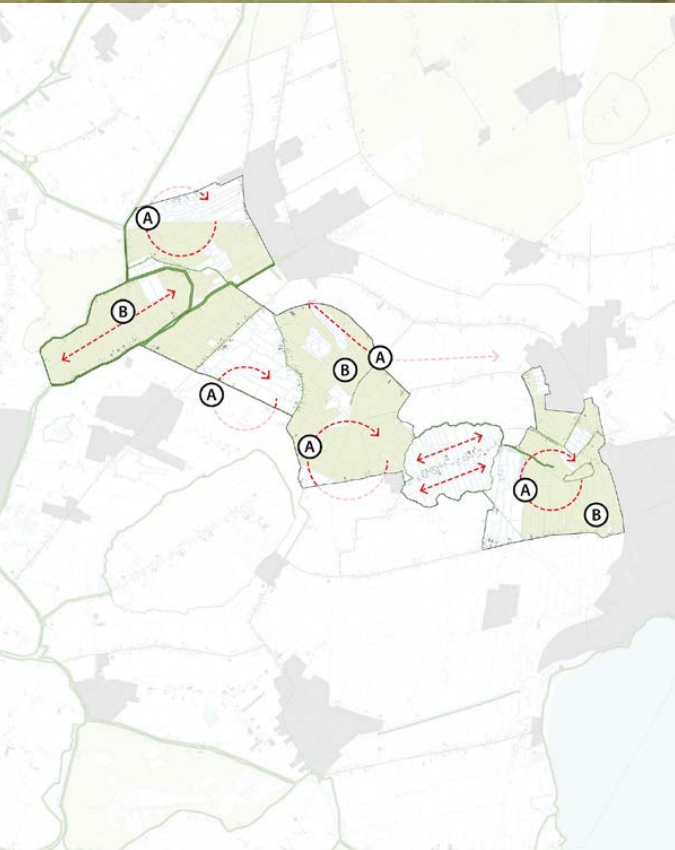
Het BPL Opmeer-Wognum wordt gekenmerkt door de grote mate van openheid. De openheid en de afwisseling door de aanwezigheid van de verschillende linten, elk met een eigen karakter, maken het gebied aantrekkelijk voor recreatief gebruik. In combinatie met het hoge waterpeil en (extensief) agrarische beheer zorgt de openheid voor ideale omstandigheden voor weidevogels.

Beschrijving

Door de aanwezigheid van de bebouwingslinten en erf- of wegbeplanting wordt het landschap opgedeeld in meerdere open ruimtes. Vanaf de lange linten zijn er soms lange zichtlijnen over het polderlandschap. Vanaf de dijken en verbindingswegen tussen de linten is de openheid vaak aan weerszijden goed te ervaren. De droogmakerijen kennen geen hoge ringdijk en vormen daarom geen ruimtelijke begrenzing. De waarde van de openheid in dit gebied ligt in het ontbreken van grootschalige aaneengesloten bebouwing en in de variatie in de ruimtelijke opbouw met telkens andere vergezichten en horizon.

Interpretatie en toetsing

De openheid is van landschappelijke en recreatieve waarde. Ruimtelijke ontwikkelingen in het open landschap die leiden tot (verdere) verdichting of verrommeling zijn een aantasting van deze kernkwaliteit. Een uitzondering vormen bijvoorbeeld fietspaden, omdat die niet van invloed zijn op de openheid. Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot een te hoge mate van verdichting in de linten zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.

Openheid en ruimtebeleving

- A. Open ruimten en vergezichten
- B. Habitat voor weidevogels

Het BPL Opmeer-Wognum wordt gekenmerkt door de grote mate van openheid. De openheid en de afwisseling door de aanwezigheid van de verschillende linten, elk met een eigen karakter, maken het gebied aantrekkelijk voor recreatief gebruik. In combinatie met het hoge waterpeil en (extensief) agrarische beheer zorgt de openheid voor ideale omstandigheden voor weidevogels.

Beschrijving

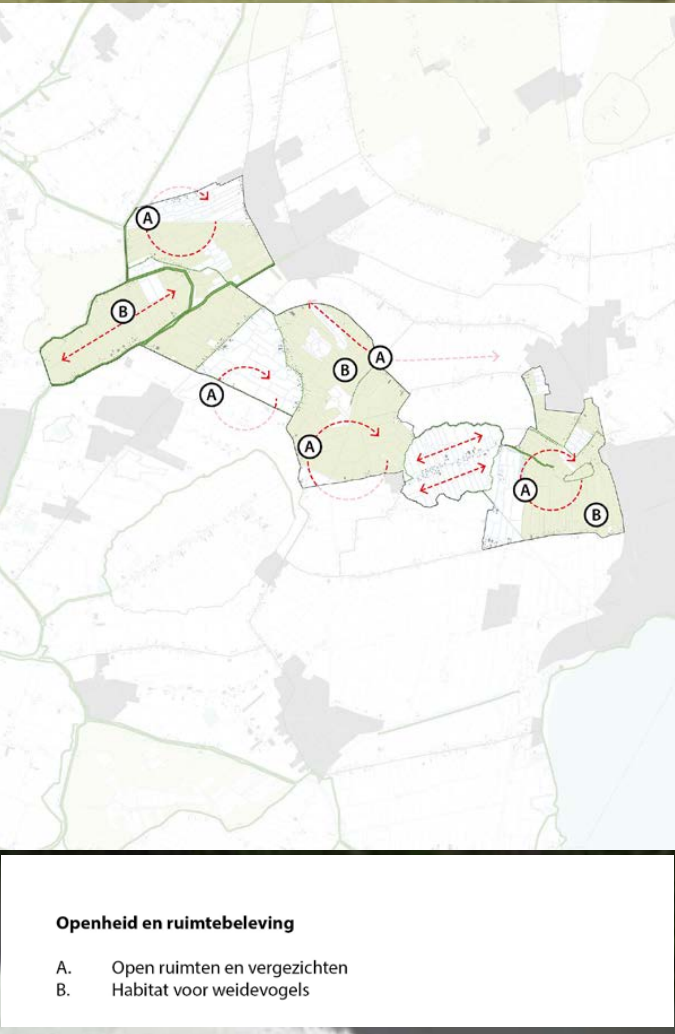
Verspreid in het BPL Opmeer-Wognum liggen drie grote gebieden die een geschikt habitat voor weidevogels zijn. Hier liggen ook enkele graslandreservaten van het NNN, welke van groot belang zijn voor weidevogels. De variatie in de bodemsamenstelling zorgt voor structuurrijk grasland met een gevarieerd bodemleven en vegetatie. Dit maakt, in combinatie met de openheid, het gebied aantrekkelijk voor weidevogels. De kwaliteit van de gebieden voor weidevogels wordt mede bepaald door het open landschap van West-Friesland als geheel.

Interpretatie en toetsing

Het ideale habitat voor weidevogels heeft een combinatie van de volgende ruimtelijke sleutelfactoren: omvangrijke aaneengesloten gebieden gekenmerkt door openheid, het ontbreken van verstoring (door opgaande elementen, zoals bebouwing, beplanting en masten en door infrastructuur en activiteiten die geluid en onrust veroorzaken), de aanwezigheid van micro-reliëf, graslandareaal en een relatief hoog waterpeil. De aanwezigheid van deze combinatie van factoren in dit BPL is onvervangbaar. Kwetsbare weidevogelsoorten keren bij verstoring doorgaans niet terug.

Ruimtelijke ontwikkelingen die het habitat voor de weidevogels verkleinen zijn in beginsel een aantasting. Verstoring of het toevoegen van opgaande elementen die leiden tot een verkleining van het habitat of ruimtelijke ontwikkelingen die een verlaging van het waterpeil tot gevolg hebben zijn eveneens een aantasting van deze kernkwaliteit.

Ruimtelijke ontwikkelingen die leiden tot verstoring maar vallen binnen de verstoringzone van bestaande elementen zoals bijvoorbeeld gebouwen en wegen, verkleinen het habitat niet. Ze worden daarom niet als aantasting van deze kernkwaliteit beschouwd.

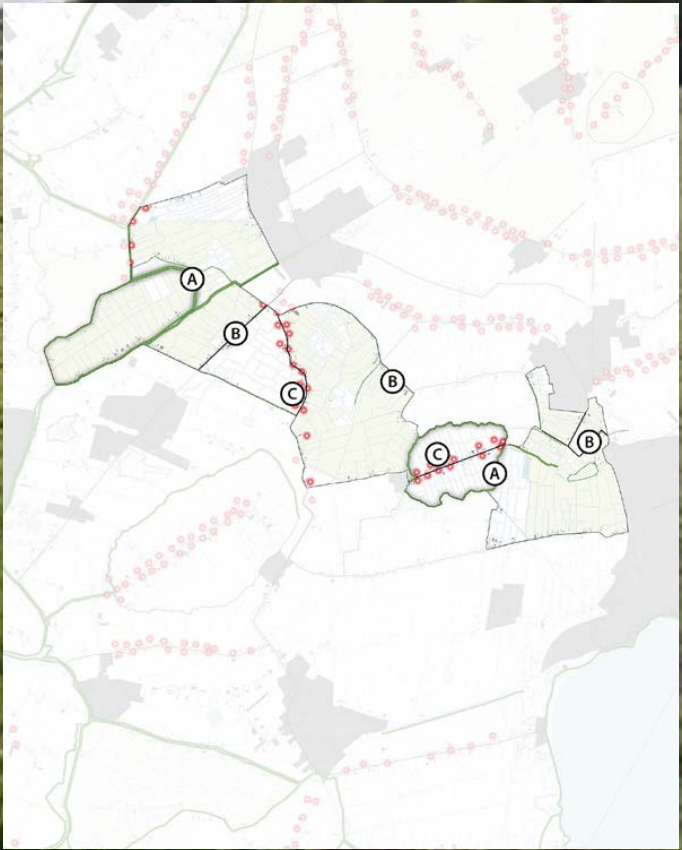
De belangrijkste dragers in het BPL Opmeer-Wognum zijn de ringdijken van de droogmakerijen en de linten die het landschap opdelen, waarin vele oude stolpen te vinden zijn.

Beschrijving

De droogmakerijen Berkmeer en Baarsdorpermeer hebben beiden een ringdijk. In de Berkmeer is de ontsluiting van oudsher hierop gelegen. Het kronkelige dijkje van de Baarsdorpermeerpolder is een recreatieve route. De ringdijken markeren de randen van de droogmakerijen. Hoewel ze niet heel hoog zijn, zijn de dijken wel goed herkenbaar. Het zijn heldere lijnen in het landschap waar vanaf goed zicht is op het landschap binnen en buiten de dijk.

Interpretatie en toetsing

De ringdijken zijn onlosmakelijk verbonden met de ontstaansgeschiedenis van de droogmakerijen. Ze zijn van zeer hoge cultuurhistorische waarde en belangrijk voor de beleving van het landschap. Ruimtelijke ontwikkelingen die het dijkprofiel wijzigen zijn een aantasting van deze kernkwaliteit. Dijkverbeteringen zijn mogelijk mits zij de continue lijn en het herkenbare dijkprofiel niet aantasten.

Ruimtelijke dragers

- A. Ringdijken droogmakerijen
- B. Bebouwingslint
- C. Stolpenstructuur

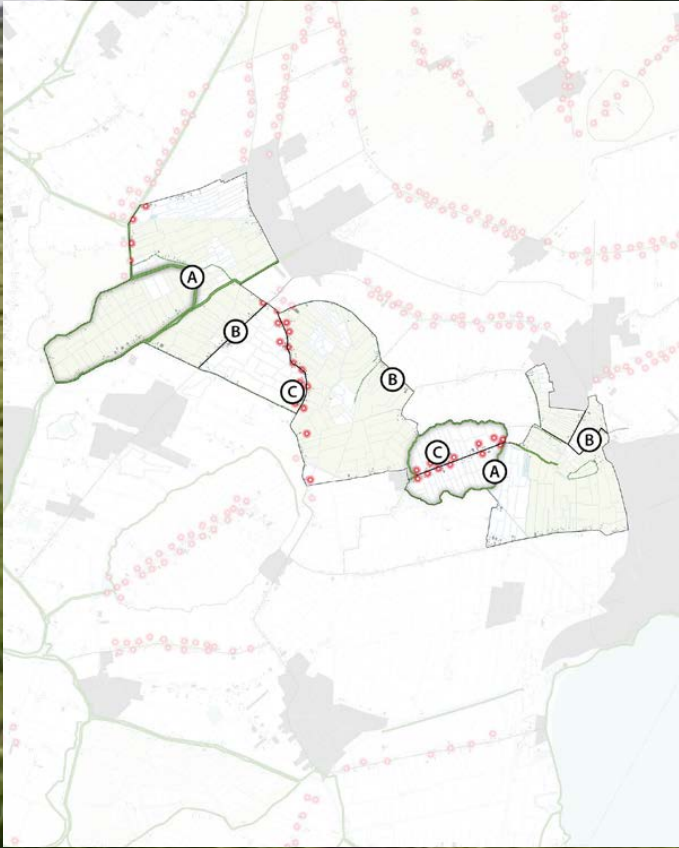
De belangrijkste dragers in het BPL Opmeer-Wognum zijn de ringdijken van de droogmakerijen en de linten die het landschap opdelen, waarin vele oude stolpen te vinden zijn.

Beschrijving

De bebouwing concentreerde zich van oudsher op de kreekrug ten noorden van dit BPL, tussen Opmeer en Wognum. Van hieruit liepen twee lange linten naar het zuiden, richting Obdam en Avenhorn. Een enkel lint, zoals dat van Bobeldijk, ligt parallel aan de oude kreekruigen. Het centrale lint van het Baarsdorpermeer heeft ook deze richting. De linten hebben over het algemeen een open karakter, zodat de openheid van het omliggende gebied goed te ervaren is vanuit de linten.

Interpretatie en toetsing

De linten zijn het resultaat van de ontginningsgeschiedenis. Zij zijn van (hoge) cultuurhistorische waarde en dragen bij aan de identiteit van het gebied. Het zicht op het open polderlandschap vanaf de linten is eveneens waardevol. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk mits er voldoende doorzichten in het lint blijven bestaan en zij zorgvuldig worden ingepast in de karakteristiek van het lint. Ruimtelijke ontwikkelingen die bestaande doorzichten volledig blokkeren zijn een aantasting van de kernkwaliteit. Tweedelijsbebouwing in de linten is ook een aantasting van de kernkwaliteit. Er is sprake van tweedelijs bebouwing als de ontsluiting hiervan parallel aan het lint gelegd wordt of 'hofjes' gecreëerd worden.

Ruimtelijke dragers

- A. Ringdijken droogmakerijen
- B. Bebouwingslint
- C. Stolpenstructuur

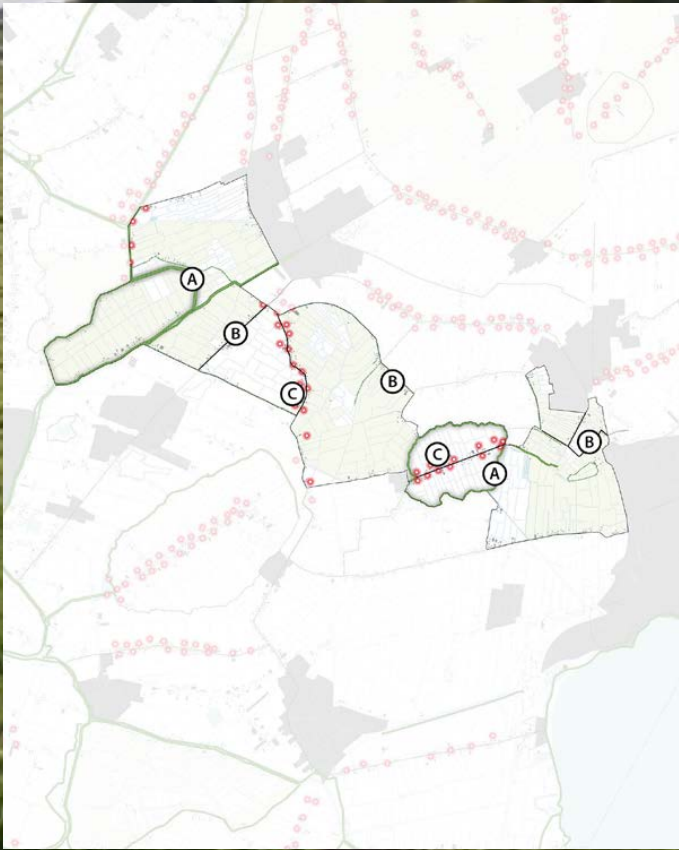
De belangrijkste dragers in het BPL Opmeer-Wognum zijn de ringdijken van de droogmakerijen en de linten die het landschap opdelen, waarin vele oude stolpen te vinden zijn.

Beschrijving

In vrijwel alle bebouwingslinten in het BPL Opmeer-Wognum zijn stolpboerderijen aanwezig. Stolpen zijn kenmerkend voor het Noord-Hollandse plateland en geven uiting aan de Noord-Hollandse agrarische geschiedenis. De stolp was het karakteristieke bouwtype voor boerderijen vanaf halverwege de 16e eeuw en is toegepast tot ca. 1950. Veel stolpen zijn rijksmonument of provinciaal monument. Op plekken waar meer dan zes stolpboerderijen bij elkaar in de buurt staan, vormen deze door hun ruimtelijke samenhang een zogenaamde 'stolpenstructuur'. De samenhang bestaat uit de visuele relatie tussen de stolpen onderling en tussen de stolp, het erf en het landschap eromheen.

Interpretatie en toetsing

Stolpenstructuren zijn kenmerkend en uniek voor Noord-Holland. Verstoringen van de onderlinge visuele samenhang binnen de stolpenstructuur en de relatie met het erf en het landschap zijn een aantasting van de kernkwaliteit. Vervanging van een stolp door een nieuwe 'stolp' op dezelfde locatie, in dezelfde hoofdvorm en met hetzelfde volume wordt niet als aantasting beschouwd.

Ruimtelijke dragers

- A. Ringdijken droogmakerijen
- B. Bebouwingslint
- C. Stolpenstructuur